

FORNGUIDEN

**ORUST,
BOHUSLÄN**

○ ○ Publicerad i maj 2020.
Författare: Mikael Jägerbrand
○ ○ Utgivare: E-boksförlaget
○ ○ Mer info: www.fornguiden.se

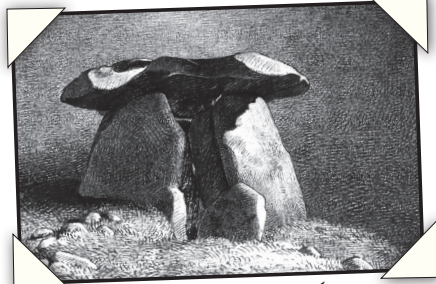
SUPERDÖSEN. Hagadösen har blivit den svenska nationaldösen och har avbildats i 100-tals böcker.

1800. Liljegren.

1822. Liljegren.

1862. Brusewitz.

HAGADÖSEN

**Det här är ett av
Sveriges mest avbild-
ade fornminnen.**

**Välkommen till
Hagadösen på Orust.**

Om du någonsin har läst en bok om svensk stenålder så är chansen stor att du redan sett en bild av den här graven.

Det här är nämligen ett av de mest avbildade svenska fornminnen. Bilder på graven har använts för att illustrera läroböcker och uppslagsverk sedan slutet av 1800-talet.

Hagadösen är en megalitgrav, ett monument som är byggt av jättelika stenbumlingar. Just den här graven är skapad av fyra stora hällar som bildar väggar samt en stor

takhäll som är 2,5 meter lång och 1,5 meter bred. Den rätt runda formen är typisk för dösar, en gravtyp som brukar dateras till ca 3 600–3 350 f Kr.

Men Hagadösen är rätt unik eftersom den har flera stenblock som bildar en liten gång mot sydväst. Det ser man normalt bara på den gravtyp, gånggriften, som ersätter dösarna ca 3 350 f Kr.

Kanske har någon byggt om Hagadösen för att bli mer modern?

Eller kanske var invånarna här experter på återanvändning?

När arkeologer grävde ut graven 1915 upptäckte man nämligen att det inte fanns kvar något av det ursprungliga innehållet. I stället hittade man pärlor och flintföremål som placerats här omkring år 2 000

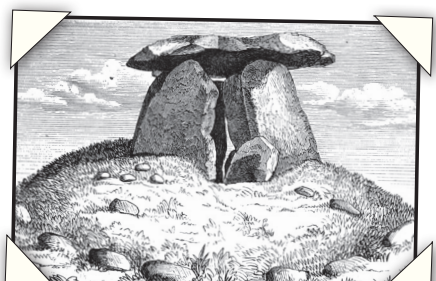
f Kr. Alltså 1 500 år efter bygget.

När du besöker platsen så kommer du att bli lurad. Den ligger i dag mitt i en grönskande skogslänta vid kanten av ett berg. Men när man konstruerade den låg den i stället bara några meter från strandkanten.

Fornforskarna som kom hit i början av 1800-talet upplevde Hagadösen lika imponerande som den var under stenåldern. Bohuslän var helt skoglöst och graven syntes då på flera kilometers avstånd.

Det är framför allt två bilder som fyllt våra böcker: Konstnären Brusewitz teckning från 1862 och arkeologen Arvid Enqvists foto från 1915.

Mikael Jägerbrand
mikael@fornguiden.se

1873. Montelius.

1915. Enqvist.

Så hittar du hit

Ta väg 160 på Orust. Vid Varekil sväng västerut. Kör 7 km. Vid skylt "Hagadösen" sväng söderut.

Fakta

Nummer: RAÄ 81 (Stala sn).
Ligger: Sydvästra Orust, Bohuslän.
GPS: N 6449365, E 300570

Historik

ca 3 500 f Kr

Dösen byggs med fyra platta stenblock som väggar och ett större block som tak. När dösen konstruerades var vattnet mycket högre och den låg då nära strandkanten.

ca 2 000 f Kr

Graven töms på innehåll och nya gravgåvor placeras i den, bland annat en dolk och flera knivar av flinta samt två pärlor av bärnsten.

1800

Fornforskaren Johan Gustaf Liljegren besöker Hagadösen och gör också den första avbildningen.

1862

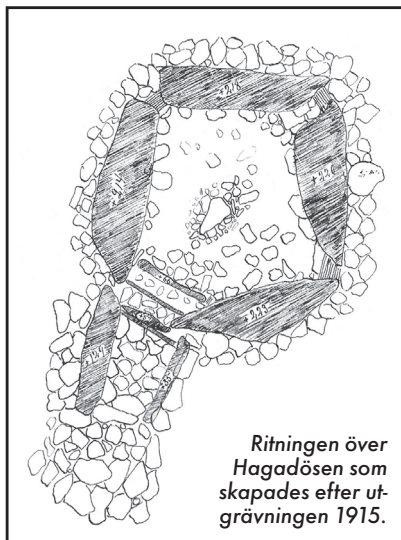
Konstnären och fornforskaren Gustaf Henrik Brusewitz besöker dösen och gör en teckning som han sedan publicerar i sin bok "Elfsyssel" (1864).

1884

Arkeologen Emil Ekhoft undersöker dösen och gör också en noggrann teckning över hur den ser ut. Flera av de stenar som han beskriver är i dag täckta av jord och gräs. När han besökte platsen var hela området helt fritt från träd och buskar.

1915

Arkeologerna Vilhelm Ekman och Arvid Enqvist gräver ut dösen och upptäcker att den plundrats på sitt ursprungliga innehåll redan för 4 000 år sedan och sedan återanvänts. Enqvist tar ett fotografi som blir ett av arkeologins mest publicerade.

Ritningen över Hagadösen som skapades efter utgrävningen 1915.

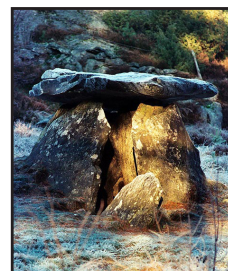

Några av fynden i Hagadösen.

HAGADÖSEN. När första världskriget pågick för fullt så gjordes en komplett utgrävning av både den här och flera andra stenåldersgravar på Orust.

På teckningen här bredvid kan du se exakt hur Hagadösen är konstruerad med fyra stora väggar och några små som bildar en liten gång mot sydost.

De bästa fynden var en flintdolk, några flintskrapor, en stenyxa och flera bärnstenspärlor. Märkligt nog placerades sakerna i graven ca 1 500 år sedan den byggts.

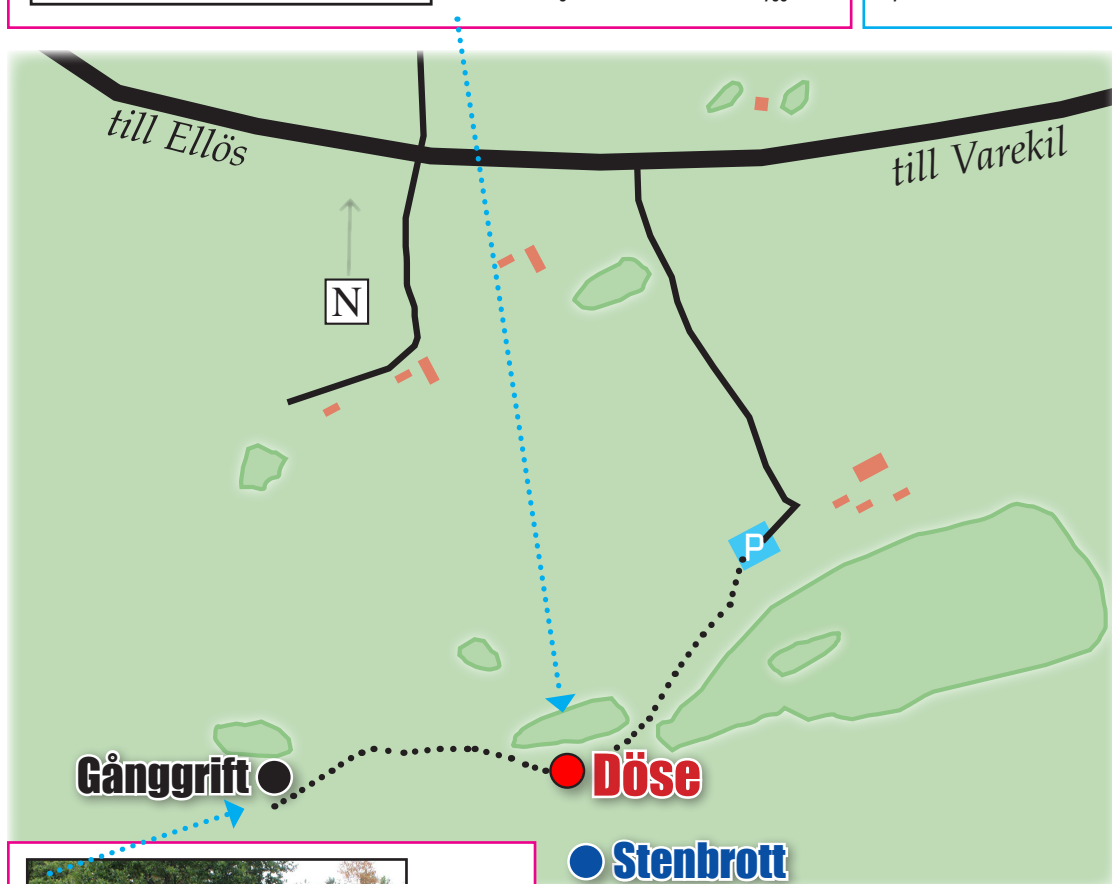

Midvinter vid dösen.

VINTERSOL.

Passa gärna på att besöka Hagadösen under dagarna kring midvintersolståndet (om det inte är för mycket snö eller för molnigt).

Spännande nog lyser solen rakt in i graven när den går ner i sydväst.

Den stora gånggriften har ett tak som är fyra meter brett.

GÅNGGRIFT. En kort promenad från dösen finns en ännu större grav från stenåldern - gånggriften i Lunneslätt.

Den här typen av gravar är byggda av jättelika stenblock för ca 5 000 år sedan.

Gånggriften i Lunneslätt ligger i en 11 meter stor hög och har en tre meter lång gång mot sydost. Graven har nummer RAÄ 131 (Tegneby).

Foto: J. Alin

STENBROTT. Ungefär 100 meter från dösen finns resterna av ett stort stenbrott där man tidigare bröt pegmatit. Den här bilden är från 1943 då brytningen pågick för fullt. I dag är stenbrottet överväxt.

